

بسم الله الرحمن الرحيم

مخازن التعليم

تأليف

حكيم محمد صادق علي خان

و اشرف الحكماء حكيم محمد شريف خان

مقدمه

دکتر محمد مهدی اصفهانی

با کوشش

رشید تفقد

سرشناسه	: صادق علی خان، حکیم محمد
عنوان و نام پدیدآور	: مخارن التعلیم
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات المعی، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۰ص.
شابک	: 978-600-978-05-5
وضعیت فهرست نویسی	: فیهای مختصر
یادداشت	: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nli.ir قابل دسترسی است
شناسه افزوده	: شریف خان، حکیم محمد
شناسه افزوده	: تفقد، رشید، ۱۳۵۸ -، گردآورنده
شناسه افزوده	: اصفهانی، محمد مهدی، ۱۳۲۹ -، مقدمه نویس
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۸۰۵۵۷۱

آدرس: بلوار کشاورز خیابان عبدالله زاده کوچه زیبا پلاک ۴۰

تلفن: ۸۸۹۵۳۴۱۱

مخارن التعلیم

تألیف: حکیم محمد صادق علی خان و اشرف الحکماء حکیم محمد شریف خان

به کوشش: رشید تفقد و مقدمه استاد دکتر محمد مهملی اصفهانی

انتشارات المعی

چاپ: دانش پژوه

صحافی: آفرینش، لیتوگراف: زاویه نور

چاپ اول: ۱۳۹۴، شمارگان: ۶۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۵۸-۰۵-۵

قیمت: ۲۰/۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۴	 مقدمه استاد
۴	 دیباچه
۶	 خاندان شریفی
۹	 پزشکی و زبان فارسی
۱۴	 [مقدمه نخست]
۱۶	 [مقدمه دوم]
۱۸	 منزل اول در قواعد هر دو جزء طب
۱۸	 رفیق اول در قواعد جزء علمی
۱۸	 طریق اول در امور طبعی
۲۳	 طریق دوم در احوال بدن انسان
۲۵	 طریق سوم در اسباب
۲۷	 طریق چهارم در دلایل
۳۳	 رفیق دوم در قواعد جزء عملی به قول کلی
۳۳	 طریق اول در علم حفظ صحت
۵۲	 طریق دوم در علم علاج به قول کلی
۶۰	 منزل دوم در ادویه و اغذیه مفرده
۶۰	 رفیق اول در احکام ادویه مفرده
۶۰	 طریق اول کلام کلی در ادویه و آن چهار فرسخ است
۶۲	 طریق دوم در بیان خواص ادویه مفرده به حروف تهجی
۱۱۹	 رفیق دوم در بیان لغات مستعمله در این کتاب تا مبتدیان را اشکال نه افتد
۱۲۶	 منزل سوم در معالجات امراض
	 رفیق اول در بیان تدابیر امراض مختصه به عضو بر سبیل ایجاز و آن متضمن بر بیست و دو طریق است
۱۲۶	 طریق اول در امراض دماغ و سر
۱۳۱	 طریق دوم در امراض چشم
۱۳۳	 طریق سوم در امراض گوش

۱۳۴	طریق چهارم در امراض بینی
۱۳۵	طریق پنجم در امراض دهان و لب و زبان
۱۳۷	طریق ششم در امراض اسنان و لثه
۱۳۹	طریق هفتم در امراض حلق و لهاة و مری خناق
۱۴۱	طریق هشتم در امراض صدر و آلات تنفس
۱۴۳	طریق نهم در امراض قلب
۱۴۴	طریق دهم در امراض پستان
۱۴۵	طریق یازدهم در امراض معده
۱۵۱	طریق دوازدهم در امراض جگر
۱۵۴	طریق سیزدهم در مرض مراره
۱۵۴	طریق چهاردهم در امراض طحال
۱۵۵	طریق پانزدهم در امراض امعا
۱۶۱	طریق شانزدهم در امراض مقعد
۱۶۲	طریق هفدهم در امراض کلیه و مثانه
۱۶۷	طریق هیجدهم در امراض اعضا تناسل
۱۷۲	طریق نوزدهم در امراض زنان
۱۷۵	طریق بیستم در مرض صفاق و ترب و مراق
۱۷۶	طریق بیست و یکم در امراض پشت و ما يتصل بها
۱۷۶	طریق بیست و دوم در دوالی و داء الفیل و هرد یا و مفاصل و تقرس و عرق النساء
۱۷۸	رفیق دوم در تدبیر امراضی که مختصه به عضو عضو نباشد و آن متکمل بر نه طریق است
۱۷۸	طریق اول در حمیات
۱۸۳	طریق دوم در اورام
۱۸۸	طریق سوم در امراض جلد
۱۹۰	طریق چهارم در امراضی که تعلق به مو دارد
۱۹۱	طریق پنجم در قمل یعنی شپش و صبیان یعنی بیضه
۱۹۲	طریق ششم در بیماری های ناخن
۱۹۲	طریق هفتم در تغیر رایحه بغل و اربینین و سوختگی اعضا
۱۹۳	طریق هشتم در جراحات
۱۹۴	طریق نهم در سقطه و ضربه
۲۰۰	منزل چهارم در ادویه مرکبه
۲۰۰	رفیق اول در قوانین کلیه ترکیب و آن متضمن بر دو طریق است

طریق اول در امور داعیه ترکیب	۲۰۰
طریق دوم در معرفت مقدار شربت و کیفیت درجه مرکب محتوی است بر دو فرسخ	۲۰۱
رفیق دوم در مرکبات یعنی قراپادین و آن متضمن بر بیست و پنج طریق است	۲۰۲
طریق اول در تراکیب الفیه	۲۰۲
طریق دوم در حرف الباء الفارسی و التازی	۲۰۲
طریق سوم در حرف التاء	۲۰۳
طریق چهارم در حرف الجیم التازی	۲۰۴
طریق پنجم در حرف الحاء المهمله	۲۰۴
طریق ششم در حرف الخاء المعجمة	۲۰۸
طریق هفتم در حرف الذال المهمله	۲۰۸
طریق هشتم در حرف الذال المعجمة	۲۱۱
طریق نهم در حرف الزاء المهمله	۲۱۱
طریق دهم در حرف الزاء المعجمة	۲۱۳
طریق یازدهم در حرف السین	۲۱۳
طریق دوازدهم در حرف الشین	۲۱۷
طریق سیزدهم در حرف الضاد المعجمة	۲۱۹
طریق چهاردهم در حرف الطاء المهمله	۲۲۳
طریق پانزدهم در حرف العین الغیر المنقوطة	۲۲۷
طریق شانزدهم در حرف العین المنقوطة	۲۲۸
طریق هفدهم در حرف الفاء	۲۲۸
طریق هیجدهم در حرف القاف	۲۲۸
طریق نوزدهم در حرف الکاف التازی و الفارسی	۲۳۰
طریق بیستم در حرف اللام	۲۳۱
طریق بیست و یکم در حرف المیم	۲۳۳
طریق بیست و دوم در حرف النون	۲۴۱
طریق بیست و سوم در حرف الواو	۲۴۱
طریق بیست و چهارم در حرف الیاء	۲۴۱
خاتمه	۲۴۳

بسمه تعالی

مخازن التعلیم، کتابی مختصر اما جامع در پزشکی

کتابی که اینک در پیش رو است اثری است پدیدآورده شده در طب نظری و عملی توسط دو نفر از حکیمان فرزانه فارسی نویس از خاندان بزرگ اطباء شریفی هند، یکی حکیم نامدار و مؤلف پرکار، حکیم محمد صادق علی خان فرزند طبیب برجسته تاریخ حکماء هند اسلامی و سرسلسله خاندان شریفی یعنی اشرف الحکماء حکیم محمد شریف خان، و دیگری فرزند وی حکیم غلام مرتضی.

اصل کتاب که به سال ۱۲۲۴ هجری قمری به نام سلطان محمد اکبر شاه گورکانی توسط حکیم محمد صادق خان تحت عنوان زاد غریب تألیف شده بود و چنانکه از عنوان کتاب نیز مستفاد می شود در زمینه بهداشت سفر و تدابیر مسافران خشکی و دریایی نگارش یافته بود که چون حکیم یاد شده که در سن ۸۰ سالگی در سال ۱۲۶۴ هجری قمری وفات یافت، علیرغم تمایل و تصمیم خود فرصت تکمیل آن را آنگونه که می خواست نیافت فرزند جوانش حکیم غلام مرتضی (متوفی به سال ۱۲۹۲ هجری و قمری در سن ۵۴ سالگی) با افزودن مباحثی به کتاب و تکمیل محتوای آن، فراتر از یک کتاب طب و بهداشت در سفر، کتابی جامع اما مختصر با عنوان مخازن التعلیم مشتمل بر مباحث طب نظری، طب عملی، ادویه و اغذیه مفرده، درمان بیماری ها و بالاخره داروهای مرکب تألیف و سامان داد که در نوع خود واجد امتیازات قابل توجهی است که با مطالعه متن کتاب و مقدمه ای ارزشمند فاضل محترم جناب آقای رشید تفقد ملاحظه خواهد شد. بویژه آنکه به همت ایشان این کتاب ارزشمند بازخوانی، اصلاح و بازنویسی شده است بگونه ای که بهره گیری از آن برای اهل تحقیق و پژوهشگران میراث پزشکی ایرانی - اسلامی میسر گردیده است.

ضمن طلب مغفرت و رحمت برای حکیمان یاد شده و آرزوی بهره مندی طالبان علم از این اثر، برای جناب آقای رشید تفقد مزید توفیقات الهی را مسألت می نمایم.

دکتر محمد مهدی اصفهانی

بهمن ماه ۱۳۹۳